
Kyrkomötet

Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2022:12

Nationell visselblåsarfunktion

Sammanfattning

I betänkandet behandlas motion 2022:85 om att uppdra till kyrkostyrelsen att inrätta en nationell visselblåsarfunktion. Utskottets uppfattning är att aktuell lagstiftning omöjliggör att det inrättas en nationell visselblåsarfunktion i enlighet med motionens förslag. På nationell nivå pågår arbete med andra typer av insatser som kommer att fungera som stöd till Svenska kyrkan som helhet när det gäller efterlevnaden av lagen (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden (visselblåsarlagen). Utskottet föreslår att motionen avslås samt att med anledning av motionen ge uppdrag till kyrkostyrelsen att utreda möjligheter till insatser som kompletterar det pågående och planerade arbetet som bedrivs av nationell nivå.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att

1. avslå motion 2022:85,
2. med anledning av motion 2022:85 uppdra till kyrkostyrelsen att utreda möjligheter till insatser som kompletterar redan vidtagna och planerade åtgärder av nationell nivå med syfte att stödja Svenska kyrkans enheter i arbetet med att efterleva lagen (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden och i näraliggande frågor.

Motionens förslag

Motion 2022:85 av Sofija Pedersen Videke och Amanda Carlshamre, Nationell visselblåsarfunktion

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att inrätta en nationell visselblåsarfunktion.

Bakgrund

Lagen (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden (visselblåsarlagen) trädde i kraft den 17 december 2021. Genom denna lag implementeras Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1937 av den 23 oktober 2019 om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av unionsrätten, det så kallade visselblåsardirektivet.

Lagen innehåller bestämmelser om skydd för personer som i ett arbetsrelaterat sammanhang har fått del av eller inhämtat information om missförhållanden och rapporterar denna information internt eller externt eller offentliggör informationen. Lagen gäller generellt inom all privat och offentlig verksamhet och innehåller bland

annat bestämmelser om förbud för verksamhetsutövare, till exempel en församling, ett pastorat eller ett stift, att vidta hindrande åtgärder och repressalier gentemot en rapporterande person (till exempel en arbetstagare).

Kopplat till detta innehåller lagen bestämmelser om skyldighet för verksamhetsutövare som har 50 eller fler arbetstagare att ha interna rapporteringskanaler och förfaranden för rapportering och uppföljning samt att utse personer eller enheter som är behöriga att på verksamhetsutövarens vägnar hantera rapportering. De sålunda utsedda personerna eller enheterna ska ta emot en rapport och ha kontakt med den rapporterande personen, följa upp det som rapporteras och lämna återkoppling om uppföljningen till den rapporterande personen.

För verksamhetsutövare med 250 eller fler anställda, till exempel den nationella nivån, ska interna rapporteringskanaler och förfaranden för rapportering och uppföljning ha inrättats senast den 17 juli 2022. För verksamhetsutövare som har 50 till 249 arbetstagare ska motsvarande ha inrättats senast den 17 december 2023.

Lagens utformning innebär således att endast de större arbetsgivarna inom Svenska kyrkan (med 50 eller fler anställda) kommer att träffas av kraven på särskilda rapporteringskanaler och förfaranden för rapportering och uppföljning.

I propositionen till lagen (prop. 2020/21) anges att den nya lagen ska gälla vid rapportering i ett arbetsrelaterat sammanhang av information om missförhållanden som det finns ett allmänintresse av att de kommer fram. Likaså vid rapportering i ett arbetsrelaterat sammanhang av information om missförhållanden som utgörs av ett handlande eller en underlåtenhet som antingen strider mot en av flera utpekade unionsrättsakter, strider mot lag eller andra föreskrifter som genomför eller kompletterar en sådan unionsrättsakt, eller motverkar målet eller syftet med bestämmelserna i en sådan unionsrättsakt.

Regeringen anför också i propositionen att skyddet som regel inte bör omfatta rapporter om personliga missförhållanden som uteslutande påverkar den rapporterande personen. Man anför vidare:

Konflikter och tvister av det nu nämnda slaget hanteras bäst genom de konfliktlösningsmekanismer som sedan länge finns på arbetsmarknaden. Dessa mekanismer omfattar förhandlingsordningar i kollektivavtal och de förfaranden som finns i arbetsrättslig lagstiftning för att lösa arbets-tvister. Det finns även en ordning för att hantera och ta hand om eventuella missförhållanden av arbetsmiljökaraktär.

Det framgår av lagen att den inte inskränker det skydd som gäller enligt annan lag, förordning eller på annan grund, till exempel arbetsmiljölagen, diskrimineringslagen eller lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Det finns inte något i lagen som hindrar en arbetsgivare eller en organisation från att införa kanaler för rapportering av sådant som inte omfattas av lagen. Det förbud för verksamhetsutövare att vidta hindrande åtgärder och repressalier gentemot en rapporterande person som lagen föreskriver blir dock inte tillämplig på en sådan rapportering.

Verksamhetsutövare med fler än 249 arbetstagare får inte dela interna rapporteringskanaler med andra, vilket däremot verksamhetsutövare med 50–249 arbetstagare får göra. De förfaranden som får delas är mottagande av rapporter och utredning av de förhållanden som har rapporterats, vilket dock inte innefattar att ha kontakt med den rapporterande personen.

Trossamfundet Svenska kyrkan (nationell nivå) har för sin del upphandlat en tjänst för mottagande av rapporter och initial utredning. En upphandlingsprocess av ett ramavtal för Svenska kyrkan planeras att inledas under hösten 2022. Detta för att få till stånd ett ramavtal som ger möjlighet för de verksamhetsutövare inom Svenska kyrkan som så vill att göra avrop ifrån och på så sätt få stöd i att möta upp lagkraven.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2022:85.
2. Kyrkomötet beslutar att med anledning av motion 2022:85 uppdra till kyrkostyrelsen att utreda möjligheter till insatser som kompletterar redan vidtagna och planerade åtgärder av nationell nivå med syfte att stödja Svenska kyrkans enheter i arbetet med att efterleva lagen (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden och i näraliggande frågor.

Utskottet konstaterar att enligt lagen (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden är det varje juridisk person i egenskap av verksamhetsutövare som har ett ansvar att efterleva lagen. Utskottets uppfattning är att detta omöjliggör att det inrättas en nationell visselblåsarfunktion i enlighet motionens förslag. Ett ytterligare skäl är att enligt Svenska kyrkans ordning är det stiftet som har ansvaret för att främja och ha tillsyn över församlingar och pastorat. Utskottet vill även framhålla att det kan upplevas svåröverskådligt att lägga till ytterligare funktioner utöver biskopar, domkapitel, fackliga organisationer samt kontaktpersoner för sexuella trakasserier där medarbetare med flera kan anmäla missförhållanden. Utskottet vill dock framhålla att motionärerna lyfter en för Svenska kyrkan viktig fråga. Inte minst för de små församlingarna och pastoraten finns det behov av stöd i dessa frågor. Det finns också anledning att överväga hur det går att underlätta för andra persongrupper än de som omfattas av nämnda lag att rapportera missförhållanden. Nationell nivå har för sin del tecknat avtal med en extern aktör för att utföra vissa uppgifter för kyrkokansliet i dess ansvar enligt nämnda lag att upprätthålla bland annat en så kallad rapporteringskanal. På motsvarande sätt planeras från nationell nivå att under 2023 tillse att det finns ett upphandlat ramavtal från vilket stift, församlingar och pastorat kan avropa extern kompetens som stöd i ansvaret att upprätthålla rapporteringskanal. Detta är exempel på åtgärder som kan vara till stöd för hela Svenska kyrkans organisation. Mot den bakgrunden föreslår utskottet att motionen avslås. Utskottet anser att den fråga som lyfts i motionen är viktig och därför föreslår utskottet att kyrkomötet med anledning av motionen ska uppdra till kyrkostyrelsen att utreda möjligheter till insatser som kompletterar redan vidtagna och planerade åtgärder av nationell nivå med syfte att stödja Svenska kyrkans enheter i arbetet med att efterleva lagen (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden och i näraliggande frågor.

På tillsyns- och uppdragsutskottets vägnar

Daniel Larsson, ordförande

Fredrik Selander, sekreterare

Beslutande: Daniel Larson, ordförande, Camilla Persson, Roine Olsson, Birgitta Eliasson, Kicki Halldin, Emma Hedlundh, Stefan Linderås, Mattias Rosenquist, Margareta Andersson, Margareta Nisser-Larsson, Ronnie Nilsson, Britt Björneke, Eric Muhl, Bo Herou och Jonas Noréus.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Markus Svensson, Helen Coughlin-Sjögren, Johannes Fransson, Veronica Pålsson, Benny Ahremark Persson, Stig-Göran Fransson, Jimmy Dahllöf, Leif Gustavsson, Linda Sjöo och Maja Bengtsson.

Biskoparna Johan Tyrberg och Susanne Rappmann har deltagit i utskottets överläggningar.